

Gramotnost, jako znalost psané formy jazyka, má v dnešní společnosti zcela zásadní význam pro běžné a úspěšné fungování ve společnosti. Umět číst a psát je dnes spíše nutnost a samozřejmost, než mimořádná dovednost. Potřeba funkční gramotnosti spolu s požadavkem na poměrně vysoký stupeň vzdělanosti však klade na dětskou populaci nemalé nároky. Vzniká zde tedy potřeba vynaložení zvýšeného úsilí v realizaci opatření, které by vedly ke snižování počtu dětí ohrožených poruchami čtení a psaní a špatných čtenářů.

Diplomová práce tematicky navazuje na předchozí postupovou práci (2009), ve které jsem se zabývala stanovením úrovně čtenářských dovedností u žáka 1. ročníku v jeho 1. polovině, a to z pohledu odlišnosti didaktických metody (analyticko-syntetická a genetická), kterými byli žáci ve čtení a psaní vzděláváni. Vycházím z projektu Třístupňový model péče, který byl realizován pod záštitou IPPP ČR a kterého se zúčastňuji. Tento projekt si klade za cíl pomoci řešit základní problém pedagogicko-psychologického poradenství v oblasti diagnostiky SPU, konkrétně problematiku nejednotnosti postupu v procesu diagnostikování a nejednotnosti kritérií pro přidělení diagnózy SPU. Tři stupně modelu péče představují postupné kroky v pomoci žákům s výukovými obtížemi, a to bez rozdílu příčin jejich obtíží. My zde zůstáváme v první úrovni, a to na úrovni pedagogické diagnostiky.

V rámci tohoto projektu byly realizovány tzv. diagnostické prověrky čtení, které jsem v diplomové práci dále vyhodnocovala a analyzovala. Ty vypovídají o dosažené úrovni čtenářských dovedností. Výzkumný vzorek tvoří celkem 9 škol, 22 tříd, celkem 452 žáků, data byla sebrána ve třech oblastech ČR - Praha, střední Čechy a Morava (za vzniku pracovních skupin). První diagnostická prověrka čtení byla realizována v průběhu školního roku 2008/2009 v období leden-únor, druhá pak ve stejném školním roce v průběhu června.

Podrobnými analýzami těchto proverek jsme získali poměrně dobrý přehled o vývoji čtenářských dovedností v 1. ročníku, o odlišnostech a shodách ve vývoji této dovednosti při použití analyticko-syntetické nebo genetické metody čtení, přehled o projevech možných obtíží v rámci obou metod i o konkrétních projevech obtíží u těch žáků, kteří se jeví jako riziková z hlediska výskytu specifických poruch učení. Vzhledem k možnosti opakování diagnostické prověrky (poprvé v 1. polovině 1. ročníku, podruhé na konci 1. ročníku), jsme měli možnost zachytit jednotlivé charakteristiky čtení v jejich vývoji. Nezajímali jsme pouze o charakteristiku rychlosti čtení, jakožto stěžejní pro určení čtenářského kvocientu, ale mapovali jsme i vývoj jednotlivých charakteristik čtení (konkrétně chybovost, způsob čtení, charakter chyb, jejich lokalizace ve slově, jejich typ, přítomnost dalších projevů jako je „dvojí čtení“, čtení s intonací, obtížné slabikování shluku, míra porozumění).

Důležitost toho, mít na paměti odlišnosti výukových metod, tak, jak se nám prokázalo již v postupové práci při mapování úrovně čtenářských dovedností v 1. polovině roku, se ukázalo jako významné i na konci roku. Přesto, že v mnohých charakteristikách můžeme výkony žáků porovnávat, některé charakteristiky čtení si zachovávají svou specifickou hodnotu interpretace, a to ve shodě s použitou metodou. To je třeba mít na paměti při hodnocení žáků. Zdá se však, že zde zároveň vzniká požadavek na to, seznámit s těmito poznatky jak pracovníky poradenských zařízení, tak i další účastníky výchovně vzdělávacího procesu žáků.

Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek byl poměrně velký (9 škol, 22 tříd, celkem 452 žáků), bylo možné vyslovit určité zákonitosti o vývoji čtenářských dovedností a obtíží v návaznosti na jednotlivé metody výuky, které by mohly mít širší platnost. Přesto, že v práci srovnáváme jednotlivé skupiny žáků (AS a G metoda, jednotlivé kategorie problémových žáků), cílem práce není porovnání efektivnosti výuky za použití jedné či druhé metody, nýbrž podrobný popis vývoje čtenářských dovedností a obtíží ve čtení v jednotlivých charakteristikách čtení, které jsou platné pro dané metody.

Vzhledem k tomu, že tato problematika není na poli pedagogicko-psychologického poradenství příliš rozpracována, mohla by tato práce být jistým přínosem nejen pro poradenské pracovníky, ale i pro učitele, jakožto prvotní „diagnostiky a pomocníky“ žáků, u kterých se objevují obtíže ve čtení, stejně jako pro všechny další účastníky výchovně vzdělávacího procesu dětí i širší veřejnosti.